

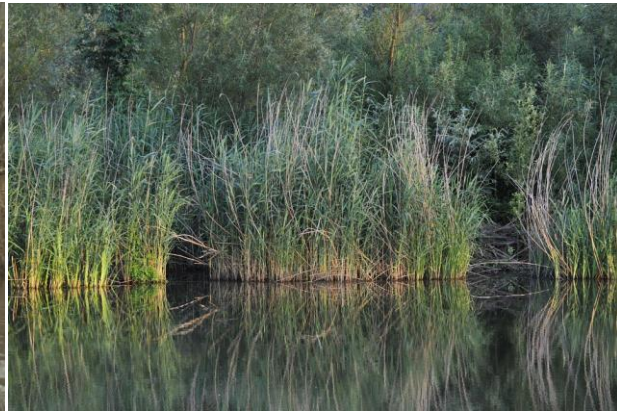

www.zwanenbroekje.nl

't Zwanenbroekje is een particulier initiatief, in 1992 gestart, waarbij landbouwgronden werden omgezet in natuur. De overheid wil natuurbeheer door particulieren stimuleren. 't Zwanenbroekje is hiervan een voorbeeld. Bij de inrichting van het gebied wordt gestreefd naar een zo groot mogelijke variatie passend bij het landschap, zodat zoveel mogelijk planten en dieren zich er thuis kunnen voelen. Het gebied vormt een stapsteen in de ecologische verbindingszone door de Ooijpolder tussen de stuwwal bij Ubbergen en de uiterwaarden langs de rivier de Waal. 't Zwanenbroekje werkt samen met het IVN, afdeling Rijk van Nijmegen.

ingang beverburcht winterzicht

ingang burcht zomerzicht

BEVERS OP EN ROND 'T ZWANENBROEKJE

(foto's van Henk Baron)

Enkele jaren geleden hebben zich op 't Zwanenbroekje bevers gevestigd. De burcht die zij bouwden bevindt zich aan het Meer tegenover de Dijkgraaf van Wijckweg. 's Winters is de burcht goed zichtbaar maar 's zomers is zij verstopt in de begroeiing. Wie geduld heeft kan tijdens de schemering uit een van de openingen in het riet een bewoner zien opduiken. In 2013 werden er jongen geboren.

Bever als sleutelrol

Stichting Ark schrijft: “De bever kan gezien worden als een motor die het ecosysteem in beweging brengt”. Europa’s grootste knaagdier zorgt voor verandering en variatie: droog-nat, licht-donker, stilstaand-stromend. Allerlei dieren profiteren van zijn werk. Dit is goed te zien in het gebiedje ten zuiden van ’t Zwanenbroekje en de verkeersweg tussen de Ubburgh en Notre Dame. Een aantal jaren geleden hadden zich hier bevers gevestigd. Om er te komen moesten ze door de duiker zwemmen die onder de verkeersweg ligt. Deze duiker is onderdeel van het beekje dat het water uit het Bronnenbos naar ’t Zwanenbroekje voert. De bevers bouwden een burcht en legden een dam in het beekje. Gevolg: het bosgebiedje kwam onder water te staan. De bevers zijn al lang weer vertrokken maar het water bleef. De bomen sterven langzaam af.

Op ’t Zwanenbroekje zijn talloze sporen te vinden: knaagsporen, wissels met sleepsporen van de staart, bevergeil. Om te voorkomen dat alle bomen het loodje leggen hebben we een aantal voorzien van gaas aan de voet. Langs de verkeerslichten in Beek stroomt de onlangs verlegde Filosofenbeek. Er ligt daar een kleine plas met een paar forse bomen. Ook tot hier hebben bevers zich gewaagd.

AMPHIBIE-ONDERZOEK

(Verslag van Ton Jansen, RAVON vrijwilliger)

In het voorjaar van 2016 heb ik veldonderzoek naar amfibieën in de poelen van 't Zwanenbroekje gedaan. Sinds 2005 vindt er in 't Zwanenbroekje, met uitzondering in 2015, onderzoek plaats naar de aanwezigheid van watersalamanders, kikkers en padden.

Mijn voorganger Gerlof Hoefsloot had geen tijd meer voor dit werk. Enthousiast geworden tijdens de landelijke natuurwerkdag in 2014 in spoorkuil van Groesbeek naar Molenhoek, waar de Ravon met een informatiestand aanwezig was, heb ik mijn jeugd hobby: "polderen en kikkervisjes vangen in het poldergebied Delfland", weer opgepakt en er een nieuwe invulling aan gegeven.

Het veldonderzoek bestaat uit een aantal bezoeken aan poelen en hun directe omgeving. Ik doe mijn waarnemingen in en bij vier poelen in de noordoost hoek van 't Zwanenbroekje. Deze poelen zijn aangelegd in de toch al wat nattere plekken in het weidegebied en staan uitgezonderd van één, niet in verbinding met open water. In de periode van eind maart tot aan augustus ben ik vele malen in het gebied geweest. Met Hans Maertens om het gebied te leren kennen, met Gerlof Hoefsloot om het stokje over te nemen, eveneens met Arnold van Rijsewijk van Ravon voor een scholing "on the spot": om te leren luisteren, weten waar te kijken en om de techniek van het bemonsteren met behulp van schepnet en amfibieënfuik onder de knie te krijgen. Voor het vangen van beschermde soorten amfibieën, zoals de kamsalamander, heb ik ontheffing nodig zoals geregeld is in de Flora-en Faunawet; vangsten worden natuurlijk weer teruggezet.

Waarnemen is luisteren, kijken en ook vangen voor nauwkeurige determinatie. Het is van belang dat naast soort en aantallen tellen, ook wordt gekeken naar verschillende stadia van de amfibieën. Vanaf het einde van de winter tot het meer volwassen stadium van de amfibieën in de zomer, speur ik naar het eiersnoeren van kikkers en of er eitjes van de kamsalamander te zien zijn. Om alle gegevens vast te leggen heb ik een notitieboekje bij mij, om de informatie door te geven aan het landelijk meetnetwerk, eventueel met foto's. Een van de eerste keren dat ik de fuik gebruikte zaten er tot mijn verrassing 10 kamsalamander in. Larven van een salamander vind ik schitterend, Zeker als de kieuwen van het 'diertje' nog goed zichtbaar zijn. Een diertje met prehistorische uitstraling. In een andere poel haalde ik met een haal vier van hen in mijn schepnet. In 't Zwanenbroekje worden de groene kikker, de bruine kikker en de bastaardkikker waargenomen, de gewone pad, de kleine watersalamander en de kamsalamander, één van de in Nederland ernstig bedreigde diersoorten.

't Zwanenbroekje is een onderdeel van het Ravon meetnetwerk voor amfibieën.

Het werk dat vrijwilligers van de Ravon door het hele land uitvoeren, is onderdeel van het NEM onderzoek (Netwerk Ecologische Monitoring), waar het meetnetwerk amfibieën op haar beurt weer onderdeel van uitmaakt. Het meetnetwerk, met telgebieden van enkele vierkante kilometers door heel het land, brengt aan de hand van vaste protocollen in kaart hoe populaties padden, kikkers en salamanders zich ontwikkelen. De aanwezigheid en aantallen van soorten amfibieën laten zien hoe de waterkwaliteit en het leefgebied zich ontwikkelen in een bepaald gebied.

Ton Jansen met determinatiecuvet

kamsalamander

Wateroverlast: kwel of een kapotte waterleiding als kwelgeest

Vroeger was er een natuurlijke grondwaterstand. Hoog in de winter en laag in de zomer. Tegenwoordig heeft het waterschap controle over het niveau. Ten gunste van de landbouw wordt het beheerd via brede sloten en automatische gemalen in omgekeerde hoogten. Hoog in de zomer en laag in de winter. Het resultaat is een onacceptabel droge grond in het voorjaar voor weidevogels en wilde planten. Soms is de natuur de mens te slim af. Zo ook op 't Zwanenbroekje. Al een jaar of drie zien wij onze wei de Haverkamp natter worden. Zo erg zelfs dat de vrijwilligers zich genoodzaakt voelden een knuppelpad van boomstammetjes en zand aan te leggen, want in het zuidelijke deel van het veld Haverkamp konden we dit jaar niet meer lopen. De grote grazers namen van de aanleg van dit pad dankbaar gebruik om van de ene wei naar het naastliggende gebied te lopen.

Buiten het knuppelpad zakte je tot ver over je knie, in de drassige grond weg. Hier en daar stond meer dan een meter water. De vegetatie begon steeds meer op een moeras te lijken; pitrus nam sterk toe en op sommige plaatsen begon de grote lisdodde, rode waterereprijs en bosbies te groeien. Grote vlokken groene alg verschenen in de watervlakken.

Omdat bruine roestvlokken (ijzeroxiden) in het water dreven en bacteriefilms op het oppervlak zichtbaar waren, dachten we aan kwel. Wij blij, kwel kan immers tot een bijzondere vegetatie leiden. Kwel wordt veroorzaakt door achterliggende druk van water uit hogere lagen van de stuwwal, die vlak achter de Rijksweg N325 ten zuiden van ons terrein ligt. Wij als vrijwilligers gingen ervan uit, dat de enige manier om te verklaren dat de kwel die bij ons plotseling zichtbaar werd, veroorzaakt zou kunnen zijn doordat een bever aan de overkant van de weg, een perceel met water opgehoogd had, door dammen in de afvoer te bouwen. Dat opgehoogde water zou zich dan onder de weg door een baan weten te vinden tot in ons weiland.

In september bleek het water op één punt op een punt omhoog te borrelen. Dat was toch wel vreemd. We namen met Vitens contact op en na inspectie heeft Vitens op de Ubbergse Holleweg de watertoevoer naar Millingen dichtgezet. Circa vijftien minuten later bleek de hoeveelheid kwelwater uit onze "bron" te halveren. Na enkele dagen was het water naast het knuppelpad minder diep geworden en de grond werd hier en daar droger. Vitens heeft inmiddels met een graafmachine een enorm gat in het veld Haverkamp gegraven en ontdekt dat er een grote scheur in de buis zat. Ongeveer tien meter buis moest vervangen worden. Waarschijnlijk is onze kweldroom nu voorbij.

EDUCATIE: WAT IS NATUUR VOOR KINDEREN?

(verslag van Geerten de Jong-vrijwilliger)

Het was de laatste week van september een komen en gaan van kinderen. Leerlingen uit groep 6 van de Oversteek, dus ongeveer in de leeftijd van 10 jaar. Vol enthousiasme gingen vier groepen kinderen aan het werk met het kortwieken van de griend. De zichtas naar het kerkje van Persingen kwam weer tevoorschijn. Ook andere klussen werden met veel energie aangepakt. Daarbij werkte steeds een halve klas, terwijl wij met de andere kinderen rondliepen. We lieten hen 't Zwanenbroekje zien. Ze zien direct het verschil tussen boerenland en een natuurgebied. Er is vooral aandacht voor de dieren die hier leven. We bekijken de beverburcht en de verse sporen van het dier. Jammer dat een bever zich niet zomaar in levende lijve laat zien. Meer geluk hadden we met de zilverreigers die het gebied op hun doortocht bezoeken. Terwijl we zo door het ruige weiland onze weg zochten, merkten we, dat kinderen overal mogelijkheden zien om te spelen. Een

riethalm wordt een lans. Twee lansen leiden al snel tot een gevecht. Een hoop takken wordt een trampoline. Een groep vroeg of we gingen slootje springen en hoe breed de sloot wel was. Herhaaldelijk werden kikkers gevangen. Ze hadden nog wel uren willen spelen in dit ruige land. En dan moet je uitleggen dat dit beschermd natuurgebied is. Je kan hier niet zomaar een middag naar toe komen om te spelen. Waarom niet eigenlijk? Hoeveel ruig terrein is er nog voor deze kinderen? Wat zouden we ze zo'n gebied gunnen.

EDUCATIE: SLOOTJESDAG VAN HET IVN

(Verslag van Elise Raspe en Helen van der Ven, IVN Rijk van Nijmegen)

Op 12 juni, 10.00 uur staan Elise en ik (Helen), gewapend met waterkisten, schepnetten, binoculairs en nog veel meer waterspullen bij het hek van het Zwanenbroekje. Oh nee, daar komen de eerste ouders en kinderen al aan. Website verkeerd gelezen. Geeft niet, gauw aan het werk met een netje en een zoekkaart.

De poel ziet er, op z'n zachts gezegd, spannend uit. Een dichte kraag van oeverplanten met één enkel mini klestrandje, dat binnen een half uur al spiegelglad is. Ons advies aan de kinderen is: baan je een weg dóór het groen naar het water. En dat doen ze ook, onvervaard, met hun schepnetje, witte waterbak, zoekkaart waterbeestjes, witte (chocopasta) deksel en loep.

10,20,30 kinderen zijn tegelijk aan het scheppen, de poel is groot genoeg. Kikkervisjes, haftelarven, salamanderlarven, stekelbaarsjes, poelslakken....ze vinden het allemaal.

Hun vondsten komen ze aan ons laten zien. De namen zoeken we samen op de zoekkaart op. Begin bij "start". "Heeft hij poten? Ja. Heeft hij 2 poten? 4 poten? 6 poten ...?" Ieder beestje krijgt een naam.

"Juf, ik heb 2 watermeiden gevangen", klinkt het uit het riet. Die moeten natuurlijk onder de binoculair worden bekeken. Wat een wonder!

Ik kijk met een paar kinderen naar een waterscorpioen, die met z'n stekel ademhaalt. Vóór onze ogen grijpt hij de larve van een waterjuffer! Een wrede wereld, maar ook wel spannend!

Uren vliegen voorbij, kinderen en ouders komen en gaan. Bij vertrek krijgen de deelnemertjes een diploma, een zoekkaart en een button "slootjesexpert".

Om half 3 komt er een inktzwarte wolk aangedreven. Kinderen en ouders vertrekken overhaast, in de hoop tijdig auto of fiets te bereiken. Wij ruimen in de stromende regen alles op in de kofferbakken... maar dan breekt de zon weer door en staan er nieuwe kinderen te trappelen. Even volhouden dus...

Onder het soppjen en schrobben van het waterlesmateriaal -we zijn inmiddels bij de werkschuur van 't Zwanenbroekje - maken we de balans op: 70-80 kinderen met ouders, een goed opkomst!

We hebben heel wat natuurzaadjes geplant.

EDUCATIE: LEVENSECHT LEREN

(verslag van Hans Maertens)

Al ruim drie jaar voert Pjotr Timmermans het lesprogramma: "het Technieklandje" uit op 't Zwanenbroekje, waarin kinderen uit groep 7 van basisschool de Meander gedurende een schooljaar twintig ochtenden de natuur ingaan om de techniek te ervaren.

Af en toe komt er een professional langs om over zijn beroep te vertellen. Neem bijvoorbeeld de rattenbanger die over zijn beroep vertelt. Hij beschermt de Nederlandse dijken tegen al te enthousiast gegraveerde bisam- en beverrat. De leerlingen krijgen die joekels van beesten niet alleen te zien, maar leren ook over "Nederland Waterland" en dat het veranderde klimaat ons extra kwetsbaar maakt voor natte voeten. De kinderen worden een hechte groep, doordat ze elkaar op een andere manier leren kennen, dan in de banken. De bollebozen blijken soms verbazend onhandig te zijn als er een WC uit de grond gestampt moet worden en het kind dat in de klas als laatste zijn vinger opsteekt, blijkt hier dan opeens een Willy Wortel met zijn handen. Na vier ochtenden in de natuur had ik een stuk socialere klas vertelde een van de leerkrachten tegen haar directeur. Naast Technieklandje volgen de kinderen ook 15 dagdelen Boerderijschool waarin kinderen hulpboer worden door

zelf producten te verbouwen en te verkopen. Het levert ze vrijheid en plezier op. Ze worden er gelukkiger van en blije kinderen leren beter. Als de kinderen de snelheid van het geluid gemeten hebben, is dit een opmaat voor een pittige rekenles. Levensecht leren is dus een soort totaalonderwijs waar alles en iedereen aan bijdraagt. Het resultaat is dat kinderen zich uiteindelijk net zo thuis voelen in de moderne wereld van de techniek als in de omhulling van de natuur.

Hans Maertens vertelt dat dit het leukste is wat hem de laatste jaren is overkomen. Zijn passie voor 'groen' wil hij graag aan de volgende generatie doorgeven. Er is een hechte band ontstaan met de kinderen en hij is er dan ook meestal bij. De kinderen komen volgens het rooster voor techniek, maar ongemerkt gebeurt er zoveel meer.

Kinderen zien duizenden ganzen overvliegen en vragen zich af hoe die zware beesten in de lucht blijven, Een workshop vliegtuigjes vouwen, het maken van een boemerang en de ins en outs van de waterraket, zetten ze op een spoor om op een andere manier te leren.

KNNV OP 't ZWANENBROEKJE

(Verslag van Margo Schellekens vrijwilliger)

Er was op 6 augustus mooi weer voorspeld, maar we kregen een enorme wolkbreuk over ons heen.

Maar, de temperatuur was aangenaam en Pieter de Vlieger vertelde ons over het ontstaan van 't Zwanenbroekje, de stukken die er later zijn bijgekomen en hoe weiland omgezet werd in nieuwe natuur. De aanplant van o.a. meidoorn, zwarte els en wilg en hoe in toch relatief korte tijd dit gebied zich steeds verder heeft ontwikkeld.

De vogelkijkhut werd bewonderd en de door riet en lisdodde overwoekerende waterpartijen welke steeds meer verlanden. We liepen langs de enorme bult waarin de bever zijn huis heeft gebouwd. . Ook zagen we een dood schaap liggen. Ja, de natuur is wreed.

Veebruggetjes werden overgestoken, piepkleine kikkertjes sprongen in het rond. De beoogde oeverzwaluwberg stond er ruig begroeid bij: geen zwaluw te bekennen. Op het pad in het oostelijke deel in het terrein, kwamen we door reeën afgegeten bast tegen van o.a. de Gelderse roos; bijna ieder boompje dat er staat is de klos van deze basteters. Ook het technieklandje waar schoolkinderen elke veertien dagen werken, werd bekeken.

In de sloot langs de Landbouwweg zagen we de knaagsporen van de bever. Er valt veel te zien en te vertellen. Je merkt niet eens meer dat het regent.